

OSCAR WILDE

16. 10. 1854 - 30. 11. 1900

Pro Anglii 2. poloviny 19. století je charakteristický ústup patriarchálních poměrů, život se stále více přesouvá z venkovských sídel do měst a velkoměst. S přibývajícím mocí a významem buržoazie roste masa vykořisťovaných z řad dělnické třídy. Do pozadí se dostává šlechta a s ní také tradiční morální a etické postuláty, jejichž je hlasatelkou. Přes všemocnou snahu ztrácí svůj vliv ve společnosti také církev. Odraz sociálních konfliktů a odpor proti buržoazním hodnotám se stává hlavním prvkem filosofického myšlení a literárních snah intelektuálů viktoriánského období. K tomuto proudu přispěl valnou měrou také oslavovaný i proklínaný básník, dramatik, filosof, estét a dekadent Oscar Wilde.

Narodil se v Dublinu 16. října 1854 v rodině venkovské šlechty. Otec byl věhlasným očním a ušním lékařem a zároveň vášnivým archeologem - amatérem. Po matce, která znala mnoho jazyků a psala pod pseudonymem "Speranza" verše pro irské vlastence bojující za svobodu, se mu dostalo uměleckého nadání. Ta také vybavila svého syna do života čtyřmi křestními jmény: Oscar Fingal O'Flahertie Wills. Sám Wilde tento čin komentoval: *"Dokud člověka nikdo nezná, jsou mu čtyři křestní jména velice prospěšná. Když se pak proslaví, může některé z nich odhodit, jako odhazuje zbytečnou přítěž vzduchoplavec v balónu, chce-li se dostat výš."*

"Vzdělaný protiřečí jiným, moudrý protiřečí sobě."

Od jedenácti let studoval na protestantské koleji. Věnoval se se zájmem humanitním vědám a projevoval nechuť k matematice a tělocviku. S pomocí své výtečné paměti, bystrosti a vtipu upoutával již od studentských let pozornost svého okolí. Po intermezzu na dublinské univerzitě studoval na Oxfordu. Rozšířil své znalosti filosofie od nejstaršího až po současné vědění, s nadšením se zdokonalil ve znalostech literatury, poezie a klasické filologie. Zajímal se o sociologii a estetiku.

V době studií vydal svazek *Poems* a báseň *Ravenna* (1878). Neměly valnou uměleckou hodnotu, ale staly se pro něho východiskem, jehož základem byl archaický romantismus a pohádková poesie, které doplnil originálním vyprávěním a svou přísloušnou ironií.

Po úspěšném složení zkoušek se s Oxfordem rozloučil se slovy: *"Postavím se na vlastní nohy sám."* A vydal se na vítězné tažení londýnskými a posléze pařížskými

salóny, kde okouzloval svým šarmem, podmanivým kouzlem vypravěče, ironickými bonmoty a smělostí svých výpadů. Heslem jeho života se stala provokace. Činil to svým zjevem, lehkomyšlností, cynismem, jež dával na odiv anglické buržoazní smetánce, s níž se stýkal. Ta kvitovala jeho úsilí nejen obdivem, ale také odporem, který mu dala pocítit v čase krize. V této době vedla už jeden ze salónů navštěvovaný literáty i jeho matka.

"Umění vlastní ty formy, které jsou skutečnější než žijící člověk. Jsou to ty velké předobrazy, kterých velmi neúplný odlesk jsou všechny existující věci."

Zejména z finančních důvodů podnikl v letech 1881-1882 cestu do Spojených států s přednáškovým turné **Umění a estetika**, jež americké publikum zaujalo. Zde nejdříveji rozvinul své dekadentní úvahy o tom, jak lze ze života vytvořit umělecké dílo a z umění život. S pochopením to bylo slabší, ale přesto se vrátil po dvanácti měsících domů ještě známější, než když odjížděl, a s 5605 dolary v kapse.

"Nadvláda žen nad muži je tím nejostudnějším příkladem ovládnutí silnějšími slabšími."

Stínem na záři této cesty byl jen článek v New York Times, že je pan Wilde "dvojího pohlaví". Přestože nejméně tomuto obvinění věřil sám Wilde, jenž si kromě několika avantýr s ženami dopomohl v oxfordských nevěstincích k syfilitidě, rozhodla jeho matka, že se musí pomluvám udělat přítrž. Řešení bylo nasnadě. Záhy se roku 1884 oženil s dobře vychovanou dívkou Constance, která byla stejně jako on irského původu. Krátce po sobě se mu narodili dva synové Cyril a Vivien. Jeho žena však byla nejen dobře vychovaná, ale také velmi prudérní. Nejen že omezovala jeho svobodu a zbavovala ho "nevhodných" přátel, ale dokonce jej přesvědčila, aby se stal redaktorem ženského časopisu Woman's World.

"Předmětem umění není jednoduchá pravda, ale složitá krása."

V době redaktorského působení napsal eseje **Úpadek lhaní** a **Kritik jako umělec**. A úspěšně vplul do literárního světa povídkami **Strašidlo cantervilské** (1887) a **Zločin lorda Savila**, které byly publikovány v roce 1891. Obě byly parodiemi na hrůzostrašné gotické romány rozšířené v Anglii od konce 18. století.

"Láska je víc než moudrost, má větší cenu než bohatství, je sličnější než nohy lidských dcer."

V roce 1888 napsal a vydal první knihu pohádek **Slavík a růže** a vzápětí druhou **Šťastný princ a jiné pohádky** (1888). Jeho pohádky vlastně nejsou určeny dětem, neboť způsob, jakým zasadil postavy do koloritu společnosti, je pro dětské chápání nedostupný. Podpůrným důkazem pro toto tvrzení je také fakt, že knihu **Dům**

granátových jablek (1891) věnoval své ženě a další pohádky jiným příslušnicím vyšší společnosti.

"Existuje neznámá země plná zvláštních květin, země v níž jsou všechny věci dokonalé a jedovaté."

Velmi správně tak zhodnotil nejskandálnější a nejbouřlivější období svého života, jež začalo v říjnu 1886 v Oxfordu, kdy potkal studenta Roberta Rosse a oddal se s ním tělesné lásce. Další skandály na sebe nenechaly dlouho čekat. V létě roku 1891 poznal Alfréda Douglase přezdívaného Bosie a zcela propadl jeho kouzlu. Začal se intenzivně scházet s jeho přáteli s velmi pochybnou pověstí.

"Žádné umělecké dílo nehlásá názory, názory mají jen lidé."

Bouřlivý život na ostří nože s morálkou společnosti měl "blahodárný" vliv na jeho literární tvorbu. Úspěch a zároveň polemiku vyvolal jediný, vpravdě dekadentní román *Obraz Doriána Graye* vydaný roku 1891, jenž popisuje příběh muže milujícího muže i ženy a kterého jeho nevázaný život přivede do zkázy. Hlavní téma zločinu, viny a trestu je zde zpodobněno v portrétu hlavního hrdiny, jenž s přibývajícými zlými myšlenkami i činy Grayovými nabývá stále ohyzdnější podoby. Aby zničil tento nepříjemný důkaz, vrhne se Dorián na obraz s nožem a ve chvíli smrti se mu vrátí jeho pravá podoba, zatímco obraz zazáří v původní kráse a mládí. Tímto příběhem předznamenal Wilde prorocky svůj příští osud.

"Za socialismu se toto vše změní. Nebude již lidí žijících v páchnoucích dřevách a páchnoucích hadrech a vychovávajících nezdravé, vyhladovělé děti v nemožném a absolutně hnusném prostředí."

K prozaickému dílu připojil ještě dílo filosofické s názvem *Duše člověka za socialismu* (1891), v němž vyjádřil nespokojenost s buržoazní společností a hlásal víru ve spravedlnost a humánnost socialismu.

"Celého svého génia jsem vložil do svého života, mému dílu patří jen moje nadání."

V této době započal psát svá nejlepší díla. Věhlas získal zejména společenskými konverzačními komediami, jimiž, posílen vlastní zkušeností, znovu a ještě vydatněji provokoval zkostnatělou morálku, licoměrnost, pokrytectví a církevní moralismus. Mezi ně patří: *Vějíř lady Windermerové* (prvně proveden 22. února 1892), *Bezvýznamná žena* (poprvé uvedena 19. dubna 1893), *Ideální manžel* z roku 1895, stejně jako *Jak je důležité mítí Filipa*. Přes rozdílná témata je všechny spojují vtipné dialogy prodchnuté ironií, elegantními obrazy protikladů anglického života.

Z řady vybočuje poslední drama nazvané *Salome*, vyšlé tiskem roku 1893 a premiérované v Paříži v roce 1896 se Sarah Bernhardtovou v titulní roli. V Anglii bylo

uvedeno po dlouhodobém zákazu až roku 1905. Je napsáno francouzsky v podobě básnické prózy a zaobírá se biblickým podobenstvím o Salome, která odměnou za svůj tanec žádá hlavu Jana Křtitele, aby ji mohla políbit alespoň po smrti. Odkrývá zvláštní spojení mezi pýchou a pomstychtivostí, jež je zde transformováno do krutosti smyslné vášně, kterou neuspokojí nic menšího než smrt.

"Byl jsem králem uměleckého světa a byl bych jím zůstal, kdybych se nenechal zlákat do surového světa vášní."

Roztržka s Alfrédovým otcem vyústila v soudní spory, které Wilde prohrál, neboť podle zákona byl milostný styk mezi osobami stejného pohlaví zakázán. Kromě opovržení společnosti, která mu tímto splatila staré dluhy za jeho útoky, si nádavkem "vysloužil" dva roky vězení. Rozsudek byl vynesen 25. května 1895.

"Trojí stálý trest podle zákona tu byl hlad, nedostatek spánku a nemoci."

Strávil je ve vězeních v Wandsworthu a Readingu. Velmi kruté podmínky zhoršily jeho zdravotní i duševní stav. Pocit viny, ztráta postavení, stažení jeho her z repertoáru divadel, zastavení vydávání knih dokončily zkázonosné dílo a z okouzujícího dandyho a ze šarmantního lva salónů udělaly lidskou trosku.

"Myšlenka a jazyk jsou umělci nástroji umění. Neřest a ctnost jsou umělci surovinami k umění."

Utrpení prožité ve vězení, touhu po svobodě vyjádřil v básni ***Balada o žaláři v Readingu***. Podobný charakter měly také zápisky pořízené během tří měsíců od ledna do března 1897, které shrnovaly jeho život během posledních pěti let. Vylíčil v nich "zbloudění" na cestu neřesti přes bolestný úsek výčitek svědomí a vězeňské proměny až na druhý břeh očisty a naděje. Dílo pojmenoval Robert Ross, jemuž bylo zasláno formou dopisu, ***De profundis*** /Z hlubin/.

"Bolest je stálá, rmutná, temná a rovná nekonečnosti."

18. května 1897 opustil vězení. Nitky s minulostí byly přetřhány. Během pobytu ve vězení zemřela jeho matka, kterou tolik miloval, a velmi ho zkrušilo, že se nemohl zúčastnit jejího pohřbu. Oba synové mu byli pro morální nezpůsobilost vzati z výchovy a zanedlouho zemřela i jeho žena. Návrat do společnosti byl nemožný. Přestože byl duchovně mnohem bohatší než dříve, na plný život se mu nedostávalo sil.

Opustil Anglii a po krátkém pobytu v Neapoli, kde žil s Bosiem, během něhož se ukázalo velké vzájemné odcizení a Wildova proměna v křesťana poznavšího pokoru a soucit, odcestoval do Paříže. Zde dožil svůj život v bídě a zapomnění v hotelu d'Alsace pana Jeana Dupoiriera, kam ho přišla navštívit 30. listopadu 1900 smrt.

„Bozi mně dali téměř všechno. Měl jsem génia, proslulé jméno vysoké společenské postavení, slávu, lesk a intelektuální odvahu; učinil jsem umění filosofii a filosofii uměním; naučil jsem lidi jinak myslet a dal jsem věcem jiné barvy, vše co jsem učinil, přivádělo lidi v úžas, vše čeho jsem se dotknul, oděl jsem novým rouchem krásy. Zacházel jsem s uměním jako s nejvyšší skutečností, s životem jen jako s větví poezie. Probudil jsem fantazii století tak, že vytvořila kolem mne mýty a legendy. Shrnul jsem všechny filosofické systémy v jedinou větu, život celý v jediný epigram. Ale nechal jsem se svést trvalým kouzlem bezduchého, smyslného blaha. Obklopil jsem se malými povahami a nízkými tvory. Unaven chodit výšemi, sestoupil jsem z vlastní vůle dolů do hloubi za novými vzruchy. Čím mně byl paradox v říši myšlení, tím se mi stala perverze v oblasti vášně. Nakonec byl chtíč nemocí či šílenstvím či obojím. Pozbyl jsem vlády nad sebou samým. A konec byla ohyzdná hanba.

Dvě léta jsem přeležel v žaláři. Zmocnilo se mne divé zoufalství, oddal jsem se hoři, že sám pohled budil soucit, strašná, bezmocná zlost, hořkost a pohrdání, muka, že jsem hlasitě křičel, pak zase bída ani nenalézala hlasu; bolest byla němá. Teď nalézám ve své bytosti hluboko zatajeno něco, co mně říká, že bez významu není nic na světě, nejméně utrpení. Ono něco, jež leží ztajeho hluboko v mém nitru, jako v poli poklad, je Pokora. Povstala zcela ze mne samého, takže vím, že přišla v pravý čas. Nalezl jsem ji sám, a proto ji chci podržet. Je tím nejzáračnějším ze všeho. Nelze ji získat, leč když se vzdáme všeho co máme. A když jsme všechno ztratili, víme že ji máme.“